

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕМПІРИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ

Доманюк О.М.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка

Важливою складовою соціальної компетентності та запорукою морального зростання є доброзичливе ставлення зростаючої особистості до інших людей. У статті розкриваються організаційно-методичні аспекти дослідження підготовки майбутніх вихователів до формування у дошкільників доброзичливості. Зокрема виділені та обґрунтовані компоненти готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дошкільників: особистісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивно-оцінний. Основою визначення структурних компонентів послужили наукові дослідження Г. Беленької, А. Залізняка, А. Курчатової, Т. Поніманської, В. Яйленко. Усі компоненти взаємопов'язані та взаємозумовлюють один одного.

Ключові слова: доброзичливе ставлення до однолітків, підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, готовність, структура готовності, компоненти готовності.

Постановка проблеми. Зміни в системі освіти починаються з реалізації концепції «Нова українська школа», основа якої – дошкільна ланка. Фахівцями доведено, що виховання і розвиток зростаючої особистості у період дошкільного дитинства, є фундаментом її подальшої освіти і становлення як особистості (Л. Венгер, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтьєв та інші). Якість цього фундаменту значною мірою зумовлена якістю професійної діяльності педагогів, що працюють з дошкільниками, рівня їх професійної компетентності і психологічної готовності до роботи з дітьми передшкільного віку. Зважаючи на це, в Україні виникає необхідність пошуку нових ресурсів покращення якості підготовки фахівців, у тому числі майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, їхньої професійної компетентності.

Питання готовності до професійної діяльності фахівця є важливою психолого-педагогічною проблемою, що потребує детального теоретичного аналізу та практичного дослідження. Це обумовлено тим, що вихователь є головним організатором освітнього процесу в закладі дошкільної

освіти, від нього залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їхніх моральних переконань, набуття життєвого соціального досвіду, навичок міжособистісної взаємодії. З огляду на зазначене, ефективність формування у дітей доброзичливого ставлення до однолітків певним чином залежить від готовності майбутнього педагога закладу дошкільної освіти здійснювати педагогічний вплив на зростаючу особистість, його гуманних світоглядних позицій, особистісних переконань, творчих здібностей, професійної гнучкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень (К. Ангеловські, В. Беспалько, А. Бойко, Н. Дамська, І. Зязюн, Н. Кічук, Р. Пріма, А. Столяр, Р. Скульський, М. Шкіль) засвідчує активний інтерес науковців до проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів загалом та фахівців дошкільного профілю (Г. Беленька, О. Богиніч, Т. Книш, Н. Колосова, Н. Левінець, М. Машовець, В. Нестеренко, Л. Плетеницька, Т. Поніманська та інші) зокрема.

Заслужують на увагу дослідження психолого-педагогічної підготовки вихователів у системі неперервної освіти та впровадження особистісно орієн-

тованих технологій виховання у практику закладів дошкільної освіти (Л. Артемова, І. Бех, А. Богущ, Н. Гавриш, В. Лозова, Л. Лохвицька та інші).

Виділення не вирішених раніше загальної проблеми. Аналіз останніх досліджень у педагогіці та психології дозволив виявити ряд суперечностей між потребою сучасного суспільства в фахівцях, які спроможні формувати у дошкільників доброзичливість та наявним станом професійної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти; інтересом науковців до проблеми підготовки фахівців з дошкільної освіти та недостатньою розробкою навчально-методичного супроводу з формування у дітей старшого дошкільного віку доброзичливості; програмою входження української вищої освіти до загальноєвропейського освітнього простору і реальною здатністю молодих фахівців забезпечувати реалізацію набутих компетенцій.

Актуальність досліджуваної проблеми вимагає розгляду компонентів готовності майбутніх вихователів до формування у дошкільників доброзичливості.

Мета статті – схарактеризувати компоненти готовності майбутніх вихователів до формування у дошкільників доброзичливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури дозволяють стверджувати, що вчені по-різному визначають структурні компоненти готовності майбутніх вихователів до освітньої діяльності у напрямку соціально-морального виховання. Зокрема, досліджуючи підготовку студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку Т. Поніманська у структурі готовності виокремила такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний [9].

Обґрунтування критеріїв фахової компетентності майбутніх вихователів відображено у дослідженнях Г. Беленької. Фахівець умовно поділила ці критерії на дві групи: зовнішні (можуть бути сприйняті всіма оточуючими, оскільки проявляються у результаті діяльності фахівця, можуть бути зафіксовані і оцінені) і внутрішні (більш приховані, проявляються на рівні відносин і психологічних станів, не завжди можуть бути чітко виявлені і оцінені оточуючими людьми і свідчать про самоактуалізацію особистості) [2, с. 125].

Значущим для нашого наукового пошуку є дослідження А. Курчатової, яка оцінює рівні підготовленості майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку за професійно-мотиваційним, когнітивним, креативно-діяльнісним та оцінно-рефлексивним критеріями [4, с. 51].

Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку, за дослідженнями А. Залізняка, охоплює мотиваційно ціннісний, змістовно гностичний, процесуально-виконавський компоненти [3, с. 9].

Заслужують на увагу висновки В. Яйленко. На думку фахівця, готовність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з морального виховання дітей є сукупністю комунікативно-мовленнєвого, когнітивно-аксіологічного, організаційно-методичного та соціально-психологічного компонентів [11, с. 119–120].

Отож, на основі аналізу наукових досліджень (Г. Беленька, А. Залізняка, А. Курчатова, Т. Поніманська, В. Яйленко) у структурі готовності майбутніх вихователів до формування у дошкільників доброзичливості можна визначити такі структурні компоненти: особистісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивно-оцінний, які взаємопов'язані та взаємозумовлюють один одного.

Зупинимося на їх змісті детальніше. Особистісно-мотиваційний компонент готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дошкільників ми визначили першим та системоутворюючим, що пов'язане з необхідністю врахування особистісного ставлення та мотивів студентів, які спонукають їх оволодівати основами майбутньої професійної діяльності, свідомо ставитися до освітньої роботи з дітьми, проявляти пізнавальну активність.

Мотивація є рушійною силою професійної діяльності, вона характеризується складністю й багатоаспектністю. Так, О. Леонтьєв виділив два типи мотивації: первинну, що проявляється у вигляді потреб, інстинктів, і вторинну, що виявляється у вигляді мотивів. Фахівець зауважив, що мотив як форма мотивації виникає лише на рівні особистості й забезпечує необхідну активність для досягнення цілей [5].

А. Маркова визначила чотири групи мотивів, які забезпечують ефективність педагогічної діяльності: 1) мотиви розуміння призначення професії; 2) мотиви професійної діяльності, що орієнтовані як на процес, так і на результат професійної діяльності; 3) мотиви професійного спілкування (престижу професії в суспільстві, соціальної співпраці, міжособистісного спілкування); 4) мотиви виявлення особистості в педагогічній діяльності (мотиви розвитку і самореалізації, мотиви розвитку індивідуальності) [6, с. 74].

Цінності професійної діяльності вихователів пов'язані з їх ціннісними орієнтаціями. Варто зазначити, що ціннісні орієнтації (за В. Сластьоніним) – це вибіркова, відносно стійка система інтересів і потреб особистості, націлена на визначений аспект соціальних цінностей. Вони є особливим типом світоглядної орієнтації, своєрідним соціальним орієнтиром людини, уявленнями, які склалися про ідеал, моральність та красу. Детермінантами цінностей є умови життєдіяльності особистості та її психологічні особливості: індивідуально-типологічні риси, задатки, здібності. Саме цінності мають істотний вплив на стиль мислення і діяльність педагога, перебіг емоційних і мотиваційних процесів, а також формування його інтересів [8, с. 44].

Таким чином, підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування доброзичливості у дошкільників передбачає спрямованість освітнього процесу вищої школи на формування у студентів відповідної мотивації та особистісних ціннісних орієнтацій, які визначають ефективність дій, спрямованих на виховання базових якостей зростаючої особистості, зокрема доброзичливості.

Когнітивний компонент передбачає загальнопрофесійні та спеціальні знання про мету, форми і методи які необхідні для формування у дошкільників доброзичливості.

Знання складають основний елемент будь-якого виду освіти. Як зазначила Т. Поніманська, для успішного здійснення педагогічної діяльності вихователь повинен оволодіти знаннями з дошкільної педагогіки, дитячої психології, індивідуальних психологічних характеристик, вікової фізіології, дошкільної педіатрії та гігієни, правил охорони життя та зміцнення здоров'я дітей. Фахівець наголосила, що ці знання необхідні педагогу не як теоретичний багаж, а як основа необхідних у його діяльності практичних умінь.

З-поміж вимог до сучасних вихователів дітей дошкільного віку Г. Беленька визначає наступне: внаслідок широкої за обсягом емпіричної поінформованості сучасних дошкільників в усіх сферах життя вихователь має виступати як носієм енциклопедичної інформації для них, так і співучасником з її обробки, трансформації та інтеріоризації дітьми, бути партнером у спілкуванні і зразком поведінки [1, с. 51].

Діяльнісний компонент вважаємо доцільним розкрити з позиції компетентнісного підходу в професійній освіті, адже Г. Беленька, Н. Богданець-Білокаленко, О. Богініч, Ю. Волинець, О. Коваленко, М. Машовець, Н. Мельник, О. Половіна наголошують на переході від знанневої парадигми, орієнтованої на передачу певної суми знань до компетентнісно-діяльнісної, яка спрямована на формування потреби у постійному поповненні й оновленні знань, виробленні та вдосконаленні навичок і вмінь професійної діяльності [2, с. 23].

Професійну компетентність вихователя закладу дошкільної освіти Г. Беленька визначила як здатність вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність. В умовах ступеневої підготовки у закладі вищої освіти професійна компетентність випускника визначається базовою і розглядається як здатність трансформувати особистісні та навчальні здобутки (знання, уміння, професійно-значущі якості) у площину професійної діяльності [2, с. 41].

Фахівці (В. Сластьонін, Е. Шиянов) зазначили, що формування вмінь залежить від умов навчання, організації процесу вправління, від індивідуальних особливостей, попереднього досвіду, теоретичних знань, нахилів і здібностей, усвідомлення мети завдання, розуміння його змісту і способів виконання [8, с. 40].

Саме система педагогічних умінь, необхідних для організації освітньої роботи з формування у дошкільників доброзичливості включається нами в діяльнісний компонент готовності майбутніх вихователів.

Рефлексивно-оцінний компонент складається з усвідомлення, осмислення, оцінювання та прогнозування процесу і результатів освітньої діяльності, визначення її напрямів на якісно новому рівні.

У контексті нашого дослідження рефлексія як процес самопізнання дозволяє педагогам усвідомити справжню сутність формування доброзичливості, усвідомити мотиви як власних учинків, так і мотиви поведінки вихованців, уявити можливі наслідки особистісного впливу та ролі в освітньому процесі, а також прийняти свою відповідальність за розвиток особистості вихованців.

Згідно досліджень О. Падалки, рефлексивний компонент виявляється в умінні формувати потребу самовдосконалення й саморефлексії, в умінні робити практичні кроки в цьому напрямі; в уявленні про себе й оцінці цього уявлення; у здатності контролювати власну діяльність; у професійній спрямованості; в усвідомленні правильності діяльності та її операційного складу; у самоосвітній діяльності; у самопізнанні суб'єктом власних психічних станів і актів; у самооцінці професійної діяльності [8, с. 108].

Рефлексивний компонент відображає навички й уміння аналізу педагогічного процесу, його коректування, прогнозування розвитку; уміння передбачити можливі потреби й проблеми. Функцією рефлексивного компонента є вироблення навичок самоконтролю й самооцінки, уміння об'єктивно співвіднести рівень розвитку особистісних якостей із соціально-педагогічними нормами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отож, компоненти готовності майбутніх вихователів до формування у дошкільників доброзичливості є взаємопов'язаними, взаємообумовленими, необхідними для формування особистісних взаємних старших дошкільників. Водночас, фахова підготовка спонукає до опанування нових професійних знань та вмінь, до саморозвитку і самовдосконалення.

Виділені компоненти не вичерпують усього різноманіття якісних характеристик готовності студентів до формування доброзичливості у дошкільників, але в контексті нашого дослідження вони є найбільш значущими.

Список літератури:

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання. Монографія / Г.В. Беленька. – К.: Світлич, 2006. – 304 с.
2. Беленька Г.В. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, З.Н. Борисова та ін. ; за заг. ред. І.І. Загарницької. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
3. Залізник А.М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / А.М. Залізник. – Умань, 2009. – 20 с.
4. Курчатова А.В. Характеристика рівнів підготовленості майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку / А.В. Курчатова // Сборник статей научно-информационного центра «Знание» по материалам XIII международной заочной научно-практической конференции: «Развитие науки в XXI веке». – Х.: Научно-информационный центр «Знание», 2016. – С. 50–54.
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М., 1975. – 181 с.
6. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Педагогика, 1996. – 308 с.

7. Падалка О. Рефлексивний компонент у структурі пріоритетних педагогічних цінностей майбутніх вихователів / Ольга Падалка. – Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – № 1(16) 2016. – С. 106–110.
8. Педагогіка / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
9. Платонов К.К. Система психологии и теория отражения / К.К. Платонов. – М.: Наука, 1982. – 309 с.
10. Поніманська Т.І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми [Електронний ресурс] / Т.І. Поніманська // Науковий вісник Донбасу. – 2013. – № 4. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46.
11. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 712 с.
12. Яйленко В.Ф. Оцінка формування готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до роботи з морального виховання дітей // В.Ф. Яйленко. – Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 5(264). – Ч. II. – 2013. – С. 117–124.

Доманюк О.М.

Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия
имени Тараса Шевченко

ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ЭМПИРИЧЕСКОГО ИЗУЧЕНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ФОРМИРОВАНИЮ У ДОШКОЛЬНИКОВ ДОБРОЖЕЛАТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Важной составляющей социальной компетентности и залогом нравственного роста является доброжелательное отношение растущей личности к другим людям. В статье раскрываются организационно-методические аспекты исследования подготовки будущих воспитателей к формированию у детей доброжелательности. В частности выделены и обоснованы компоненты готовности будущих воспитателей к формированию доброжелательности у детей: личностно-мотивационный, когнитивный, деятельностный, рефлексивно-оценочный. Основой определения структурных компонентов послужили научные исследования А. Беленькой, А. Зализняк, А. Курчатовой, Т. Пониманской, В. Яйленко. Все компоненты взаимосвязаны, взаимообуславливают друг друга.

Ключевые слова: доброжелательное отношение к сверстникам, подготовка будущих специалистов дошкольного образования, готовность, структура готовности, компоненты готовности.

Domaniuk O.M.

Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanitarian-Pedagogical Academy

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF EMPIRICAL STUDY OF THE FUTURE MUTUAL READERS 'PREPARATION TO FORMATION IN PRESERVES OF BENEFICIENCY

Summary

An important component of social competence and a guarantee of moral growth is the benevolent attitude of the growing personality to other people. The article reveals the organizational and methodological aspects of the study of the training of future educators for the formation of kindergarten children in preschool children. In particular, the components of preparedness of future educators for the formation of benevolence in preschool children are identified and substantiated: personality-motivational, cognitive, activity, reflexivity-estimation. The basis of the definition of structural components was the scientific research G. Belenkova, A. Zalizniak, A. Kurchatova, T. Ponomanskaya, V. Yailenko. All components are interconnected, mutually interconnected.

Keywords: benevolent attitude to peers, preparation of future specialists in preschool education, readiness, readiness structure, readiness components.